

Hva skjer med pengene i Grimstad?

Kommuneøkonomi er fullt av ord som «netto driftsresultat», «disposisjonsfond» og «behovskorrigert avvik». Men bak ordene handler det om noe alle kjenner: **inntekter, regninger, sparepenger og lån**. Dette heftet forklarer — uten fagspråk — hva en grundig gjennomgang av Grimstads økonomi fant. Og Grimstad har en interessant tvist: en kommune i vekst som var så nær «svartelista» at den måtte kutte i nesten alt — mens lånet for å bygge nytt vokser raskt.

–1,2 %

så mye gikk regnskapet i minus i budsjettet for 2025. Kommunen sto helt på kanten av statens «svarteliste» (ROBEK)

83,5 mill.

så mye av sparepengene planla kommunen å bruke opp på tre år for å få endene til å møtes

73 → 140 %

så mye vokser lånet i forhold til inntekten gjennom perioden — kommunen bygger to nye skoler og mye annet

Tenk på kommunen som en husholdning: Grimstad er en familie i vekst — flere barn, behov for å bygge nytt. For å klare det har familien tatt opp **store lån**, og lånet vokser raskt. Samtidig sviktet inntekten et år, og familien har allerede tatt i bruk alle inntektskildene sine — det finnes ingen «ekstra konto» å trekke på, slik nabofamilien Asker har. Derfor måtte familien **spare på nesten alt på én gang**: mindre på skole, færre plasser på sykehjemmet, stengt svømmehall. Til slutt reddet et uventet ekstra inntektsår dem — men lånet og regningene er der fortsatt.

Grunnlaget for dette heftet er en full analyse bygget på åpne offentlige tall (SSB, kommunens egne budsjetter og regnskap, og kommunerevisjonens rapporter). Den tekniske rapporten viser alle kilder og utregninger. Hovedtallene her er fra 2025 — det siste året med endelige, reviderte tall (publisert 16. juni 2026).

Grimstad bruker mindre enn forventet på nesten alt — med ett unntak: sosialhjelp

For å sammenligne kommuner rettferdig kan man ikke bare se på kronebeløp — en kommune med mange barn trenger mer skole, en med mange eldre trenger mer omsorg. Staten har derfor et eget regnestykke som sier hva hver kommune *burde* trenge med akkurat sin befolkning. Vi har sammenlignet Grimstads faktiske forbruk med dette «forventet behov»-tallet:

OMRÅDE	MER/MINDRE ENN FORVENTET PER ÅR	HVA BETYR DET?
Grunnskole	38 mill. mindre	Drives nøkternt — men karakterene holder seg gode (foreløpig)
Eldreomsorg og hjemmetjenester	28 mill. mindre	Strammet kraftig inn etter et overforbruk året før
Helsetjenester (legevakt, helsestasjon m.m.)	20 mill. mindre	Under forventet
Barnehage	20 mill. mindre	Under forventet — også her ble det kuttet
Administrasjon («byråkratiet»)	18 mill. mindre	Under forventet
Barnevern	13 mill. mindre	Under forventet
Sosialhjelp m.m.	5 mill. mer	Grimstads eneste «dyre unntak» — men det krymper. Les neste side

Det overraskende: Grimstad driver de store tjenestene *billigere* enn det befolkningen tilsier — på nesten alle områder. Det er ikke fordi kommunen er rik og nøysom av valg, men fordi den **måtte** kutte bredt for å unngå statens «svarteliste». Spørsmålet er ikke om tjenestene drives effektivt, men hvor lenge man kan kutte i tilbud som allerede ligger under det folk trenger — og hvorfor akkurat sosialhjelpen skiller seg ut i motsatt retning.

Regnestykket viser altså en **kommune som sparer på nesten alt, med ett dyrt unntak: sosialhjelp**. Sosialhjelpen ligger 5 millioner over det forventede — men avstanden krymper, fordi kommunen også strammer inn her. Hvorfor en kommune i en presset økonomi likevel bruker mer enn forventet nettopp på sosialhjelp, handler ikke om at den er raus. Det forklarer vi på neste side.

Hvorfor bruker en sparende kommune likevel mer enn forventet på sosialhjelp?

Grimstad er en attraktiv kystby på Sørlandet med universitetscampus og et gründermiljø. Men byen ligger i et fylke — Agder — med mer utenforskap enn landet ellers: lavere sysselsetting, høyere uføreandel og mer barnefattigdom. Det er denne bakgrunnen som forklarer hvorfor sosialhjelpen ligger over det forventede, selv om kommunen kutter overalt.

- **Mange barn vokser opp i familier med lav inntekt.** I Grimstad lever 12,2 prosent av barna i familier med vedvarende lav inntekt — mer enn i landet ellers, og andelen har steget de siste årene. Det driver behovet for sosialhjelp opp, uavhengig av hva kommunen velger.
- **Halvparten av disse familiene har ingen i jobb.** Av barna i lavinntektsfamilier lever 51,5 prosent i familier der ingen voksne er i arbeid. Når foreldre står utenfor arbeidslivet, blir sosialhjelp ofte siste utvei — og det er et strukturelt trekk ved regionen, ikke noe kommunen «velger».
- **Kommunen kutter faktisk på området.** Samtidig som behovet er høyt, strammer Grimstad inn: den reduserer et program som skal hjelpe folk ut i arbeid (Kvalifiseringsprogrammet) — med uttalt risiko for at sosialhjelpen da går opp i stedet.

Kort sagt: Det er ikke lokal raushet som gjør sosialhjelpen høyere enn forventet i Grimstad. Det er Agder-utenforskapet — lav sysselsetting og mye barnefattigdom — som presser behovet opp, nesten uavhengig av hva kommunen kutter. Behovet er reelt, og det vises ikke fullt ut i de overordnede tallene før man ser bak dem.

Et funn fra kommunerevisjonen: En gjennomgang i 2024 fant ingen lovbrudd, men pekte på at informasjonen om barn i lavinntektsfamilier flyter for dårlig til skoler og barnehager, og at kommunens folkehelseoversikt i for liten grad tar barnefattigdom på alvor. Det betyr ikke at kommunen bruker for mye — men at de mest sårbare, særlig barna, ikke alltid blir sett godt nok.

Sosialhjelpen er altså ikke et tegn på dårlig styring, men et speil av at en by i vekst også har innbyggere som strever. Den utfordringen forsvinner ikke ved å kutte — den løses ved å få flere ut i arbeid og se menneskene, særlig barna, bak tallene.

På kanten av svartelista — reddet av et uventet inntektsår

83,5 mill.

så mye sparepenger planla kommunen å bruke opp på tre år bare for å få budsjettet til å gå opp

65 %

kommunens lån i forhold til årsinntekten i dag — men det er bare starten; lånet er på vei kraftig opp

251 mill.

sparekontoen ved utgangen av 2025 — mye bedre enn fryktet, takket være et uventet godt inntektsår

Her er den ærlige historien. Grimstad var i 2025 så presset at kommunedirektøren advarte om at byen kunne havne på statens «svarteliste» (ROBEK) — en liste over kommuner som har mistet kontroll over økonomien og settes under statlig oppsyn.

Hvorfor det ble så stramt

To ting møttes samtidig. For det første sviktet skatteinntektene, og staten endret systemet for å fordele penger mellom kommunene. For det andre — og viktigst — har Grimstad gått inn i en **uvanlig stor byggeperiode**: to nye barneskoler og mye annet. Det betyr store lån, og renter og avdrag på lånene spiser av driftsbudsjettet i årene framover. Lånet i forhold til inntekten er målt til rundt 65 prosent i dag, men kommunen venter selv at det stiger mot 140 prosent — langt over grensen den selv har satt. **Til forskjell fra nabokommunen Asker**, som har valgt bort eiendomsskatt og dermed har en inntektskilde i bakhånd, har Grimstad **allerede** eiendomsskatt. Det fantes altså ingen ekstra inntekt å hente fram da det ble trangt.

Ostehøvelen — kutt i nesten alt

Fordi det ikke fantes noen reserve, ble løsningen å kutte bredt. Beskjeden til lederne var «utelukkende kutt». Det rammet nesten alt på én gang: mindre i skole og barnehage, **seks sykehjemsplasser og åtte omsorgsboliger** ble fjernet, nattbemanning og svømmehall kuttet, og tilskudd til kirke, kultur og idrett ble redusert. Dette kalles en «ostehøvel»: man tar litt overalt, i stedet for å gjøre noen få, målrettede valg slik Asker gjorde.

Året som reddet det — men ikke problemet: Da regnskapet for 2025 ble gjort opp, var det «bedre enn forventet». Sparekontoen endte på 251 millioner i stedet for fryktede 142, og svartelista ble unngått. Men det skyldtes i hovedsak **flaks med inntektene**: skatten kom inn nesten 74 millioner over budsjett, og staten ga ekstra tilskudd til integrering. Det var altså ikke fordi den daglige driften gikk i balanse — de store lånene og regningene er der fortsatt. Kommunedirektøren advarer da også om at 2026 blir krevende.

Det ærlige bildet er altså verken «Grimstad er i fritt fall» eller «alt er løst». Det er en by i vekst som tok opp store lån, ble presset helt opp til svartelista, måtte spare bredt på tjenestene — og som ble reddet for ett år av uventet gode inntekter, ikke av at den underliggende økonomien er trygg.

Liten ordliste — «gresk» oversatt til norsk

Netto driftsresultat

Det som er igjen av årets inntekter når alle regninger og renter er betalt. I budsjettet for 2025 var dette i **minus** (–1,2 %) — kommunen planla å bruke mer enn den tjente. Det er et faresignal, og langt under det anbefalte nivået.

ROBEK («svartelista»)

En statlig liste over kommuner som har mistet kontroll over økonomien. Havner man der, må staten godkjenne større beslutninger. Grimstad sto reelt på kanten av denne lista i 2025 — det var en virkelig trussel, ikke bare en talemåte.

Disposisjonsfond

Kommunens sparekonto — penger som kan brukes når noe svikter. Måles i prosent av årsinntekten. Grimstad: rundt 10,6 %. Kommunen fryktet at den skulle tømmes, men endte på 251 millioner takket være et godt inntektsår.

Eiendomsskatt

En skatt kommunen kan velge å kreve inn på eiendommer. Grimstad har den allerede (3,6 promille på bolig, 3,9 på næring). Det er forskjellen fra Asker, som har valgt den bort — Grimstad hadde altså ingen ubrukt inntektskilde å trekke på da det ble trangt.

Behovskorrigert / utgiftsbehov

Statens regnestykke for hva en kommune burde trenge, ut fra hvor mange barn, unge og eldre den har. Det gjør det mulig å sammenligne Grimstad rettferdig med helt ulike kommuner — og det er dette som viser at Grimstad driver nesten alt under forventet behov, men sosialhjelpen over.

Netto lånegjeld / justert gjeldsgrad

Kommunens «boliglån» målt mot inntekten. I dag rundt 65 %, men kommunen venter selv at den stiger mot 140 % fordi den bygger mye nytt (blant annet to skoler). Renter og avdrag på lånene legger press på det den kan bruke på tjenester.

Ostehøvel

Et bilde på å kutte litt overalt samtidig, i stedet for å gjøre noen få målrettede valg. Grimstad brukte ostehøvelen bredt: skole, barnehage, sykehjemsplasser, svømmehall, kultur — alt på én gang.

Endelige tall

2025-tallene er nå endelige (reviderte), publisert av SSB 16. juni 2026, og er hovedåret i dette heftet. 2024-tallene står igjen som sammenligning. Alle hovedkonklusjoner bygger på endelige tall.

Hvor kommer tallene fra?

Alt bygger på åpne kilder: Statistisk sentralbyrå (KOSTRA), statens fordelingssystem, Grimstads egne budsjetter og årsregnskap, og kommunerevisjonens rapporter. Hver eneste tallpåstand er sporbar til kilden, og hele analysen ble til slutt «angrepet» av en egen kvalitetskontroll som lette etter feil.

fordi kommunen *måtte* kutte bredt. Og når sosialhjelp koster «mer enn forventet», betyr det ikke sløsing, men at det finnes reelle behov bak tallene. Poenget er at valgene bør tas med åpne øyne, og at noen må si hva som skal betale for hva.